

bir düş müdür devrim?

Sennur Sezer

"Daha yolda fena hissetmişti kendini, ama çıkar yolu yoktu. Hastaydı ve hasta haliyle yoluna devam ediyordu. Yürüyordu ha yürü yordu..."

Şimdi ne olmuş böyle, başına neler gelmiş? Nerede yatıyor, kimlerin yanında? Neden açık kapıdan sallanan yıldızlar görünüyör gökyüzünde? Bu yıldız mı, başka bir şey mi yoksa? (...) Gemi güvertesini saran gece sarsıldı kaydı... Projektörün ayna gibi parlak saydam yuvarlağı, girintili çıkıntılı sahili taramaya başladı; evlerin köşelerini bembeyaz bir hale tavlayarak, camlarda tutuşarak, karanlıkta koşuşan askerleri tek tek aydınlığa çekerek, kızıl bayrak parçalarını, cephane sandıklarını, sokaklarda devrilmiş tramvayları, top arabalarını ışıkla yalayarak."

Bu, yaralı bir deniz erinin kabusla birleşen düşleridir. Potemkin zirhlisinden tutuklanmadan kurtulan, Radion'un... O günleri V. P. Katayev, "Ufukta Beyaz Bir Yelken" adlı roma-

nında iki çocuğun gözünden anlatır. 1917 Ekim Devrimi'ni bilenler, bu devrimin eski takvimle 24 Ekim'de gerçekleştiğini, bugünkü takvimde o tarihin 7 Kasım olduğunu bilirler. Ekim Devrimi'nin ilk kılıncıların Çar filosundaki Potemkin zirhlisinin deniz erlerinin ayaklanmasıyla ışıldadığını da. Unutulmaz bir film olan Einsteinstein'in Potemkin Zirhlisi'nde askerlerin kendilerine verilen kurtlanmış yemek yüzünden ayaklanışı anlatılır. Burjuvaziyi ve çarlığı simgeleyen ve askerlere köle gibi davranan üstlerinden birini denize attıklarında bir halata takılan tek gözlüğe odaklanan objektif, görsel anlatımın kitleler için önemini de vurgular. Ama bu geminin erleri yenilecektir. İçlerinden biri kaçıp Odessa'da bir balıkçı kulübesine sığınacaktır Öyküyü bir balıkçı, bir de öğretmenin oğullarının gözünden izleriz. Petya ile Gavrik. Birinin ailesi

Komünist partilidir, ötekini ki sağlam bir demokrat. Çocukluğun sınıf tanımazlığı içinde arkadaşlırlar. Aile olarak dedesiyle ağabeyi ve eşinden başkası kalmamış olan Gavrik, her türlü sorumluluğu yüklenmeye alışkıdır. Dedesi tevkif edildiğinde ağabeyinin ailesinin yanına taşınması, onun dedesinin sorumluluğunu yüklenmesini engellemez. Petya ise üstüne titrenen bir haylaz olarak Gavrik'in yaşamına imrenir. Ve ikisini 1905 Devrimi'nin çarpışmalarına mermi taşırken görürüz. Petya, okul çantası ve okul kimliğiyle, numaracılığıyla polis barikatlarını tek başına açacak, isyancı-lara yardım edecektir.

Ufukta Beyaz Bir Yelken, 1917'nin ilk kılıncımlarını yalnızca çarın ordusundan anlatmaz. Yaşamlarını emekleriyle kazananların, örneğin balıkçıların emeklerinin karşılığını alamama problemlerini, değişik bir dine inandığı için yüksek okula gidemeyen Yahudileri, Yahudi kıyımlarını da sergiler. Hem de bir çocuğun komşunun uğradığı saldırıları izlediği gözle, dolaysız ve bütün sertliğiyle.

Unutmamak gerekir ki 1917 Devrimi bir işçi sınıfı devrimidir ve bu sınıfın hareketlerinin kılıncımları, Potemkin kadar önemlidir. Çarlık yönetimi, 1900 ile 1903 yıllarında işçi sınıfı hareketinin ivme kazanması üzerine, sosyalistlere ve işçi sınıfına karşı daha akılcı bir yöntem denedi: Sarı sendikacılık ya da yönetimle işbirliği yaparak işçi sınıfını denetim içinde tutacak bir sendika biçimi.

Böyle bir sendika için ağız laf yapan, dindar gözükten, kitleleri sürükleyebilecek bir kişi gerekirdi. St. Petersburg'daki bir hapishanenin papazı olan Gapon bu iş için biçilmiş kaftandı. Böylelikle, papaz Gapon önderliğinde yasal işçi örgütlenmeleri kuruldu. Gapon işçilerin sorunlarını tartışıp, çözüm yolları arayan toplantılar düzenleyerek sevilen bir lider durumuna geldi.

Sendikalar çok geçmeden çarlığın kontrolünden çıktı. Gapon da neredeyse asıl görevini unuttu.

Ocak 1905 başında, Putilov fabrikasında, öteki fabrika işçilerinin de desteklediği bir grev patlak verdi. İşçilerin talepleri yalın ve akılcıydı: İşten çıkarılan dört işçinin geri alınması, ustabaşlarının değiştirilmesi, sekiz saatlik işgünü, günlük asgari ücretin 60 kopekten 1 rubleye yükseltilmesi, temizlik olanaklarının iyileştirilmesi ve ücretsiz sağlık yardımı. Putilov'daki iş bırakma, öteki fabrikaların katılmıyola genel greve dönüştü. Resmi raporlara göre grevcilerin sayısı 100 bin ile 150 bin arasındaydı. 9 Ocak Pazar günü 200 bin işçi, papaz Gapon önderliğinde Kışık Sarayı'na doğru ellerinde bayraklar, kutsal kişilerin resimleri olan ikonalar ve Çar portreleriyle yürüyüşe geçti. İç paralıyla ilahilerle, işçiler taleplerini birleştirmişlerdi. Ama ne ikonalar ne de Çar resimleri korudu işçileri. Kışık sarayı koruyan askerlere, işçilerin üzerine ateş açmaları emredildi. Kazak denilen atlı askerler ateş açmanın yanında işçileri palalarıyla kestiler. Bin kişiden fazla insan öldü. Papaz Gapon,

kalabalığa "artık bizim çarımız yok" diye haykırıyordu. Kanlı Pazar olarak anılan bu olay, 1905 Devrimi'nin başlangıcı sayılır...

Pek çok yorumcu, 1905 Devrimi'ni, Ekim Devrimi'nin yani 1917'deki devrimin genel bir provası sayar. Bu devrimin oluşturduğu yeni yöntemler, sonuçlar, sorunlar, deneyimlerin zenginliği düşünülürse pek haksız da sayılmazlar. 1905 Devrimi'nde basit ekonomik grevler bir çığ gibi kendiliğinden büyüyerek bir genel greve dönüşmüş, bu da uluslararası işçi sınıfının tarihsel hafızasına kitle grevi olarak yerleşmiştir. Tüm ekonomik, siyasal yaşamı felç eden kitle grevi silahlı ayaklanmaya dönüşmüş tür. İşçi komiteleri devrimin organlarına dönüşerek Sovyetler'i (birlikleri) doğurmuştur. 1905 Devrimi'nde ortaya çıkan bu organlar bir işçi hükümeti olarak işlev görmüştür. Devrimci süreçte sınıf çatışmasının orduları da sarsılabileceğini, orduların da devrimci süreçle dağılabileceğinin en iyi örneklerini 1905 Devrimi kanıtlamıştır.

Sınıf savaşımı tarihinde politik kitle grevinin önemli gücünün 1905 Devrimi'nde ortaya çıktığını belirten Lenin, durumu şöyle özetler: "Göze çarpan ilk özellik, devrim sırasında siyasal grevlerle ekonomik grevlerin birbirine karışmasıydı. Harekete o büyük gücünü veren şeyin özellikle bu iki grev biçimi arasındaki sıkı beraberlik olduğuna hiç şüphe yok. (...) Dünyada hiçbir kapitalist ülke... 1905 Rusya'sındaki büyük grev hareketine tanık olmamıştır. Grevlere katılanların sayısı iki milyon sekiz yüz bine çıktı. Bu sany ülkede toplam fabrika işçileri sayısının iki katıydı." Lenin, aynı yazısında "1905'e kadar insanlık proletaryanın gerçekten büyük ve gerçekten devrimci amaçlar için dövüşmesi gerektiğinde, gücünü nasıl korkunç biçimde yükseltebileceğini bilmiyordu." der. Bu kitle grevin sonunda tüm üretim durmuş, hayat felce uğramıştı. Egemen sınıfların dünya ile iletişimi kesilmişti... Ayaklanan işçi kentlerine asker gönderilemiyordu,

çünkü demiryolu çalışanları rayların işlevlerini durduracak çalışmalar yapmıştı. Telgraf makineleri de durdurulmuştu. Egemen sınıfların birbiriyle bile haberleşmesi olanaksızdı. 1905 kitle grevleri Marx'ın sosyalizmi kurmaya yetenekli tek sınıf olarak proletaryayı göstermesinin haklılığının ilk ayağıdır. Marx'ın haklılığının ikinci ayağını da işçi temsilcilerinin oluşturduğu işçi meclisleri olan Sovyetler oluşturur. Bu temsilciler, işçiler tarafından doğrudan seçilip, işçiler tarafından geri çağırılabilirlerdi. Grevi yönetiyorlardı. Elbet bir grev bir kurumu işlemez duruma getirirse bu grevi yönetenler o kurumun işlevlerini de yüklenmek zorundadır. Sovyetler de işlevlerinden uzaklaşmıştı devletin işlevlerini yüklenmeyi 1905'te öğrenmeye başladı.

Devrim elbet bir doğuş sürecidir, ve zorlukların tohumunu da içinde taşır: 100 yıla yakın bir süre sonra 1968'i de yaşamış biri olarak: Devrim bir düş müydü, diye sorabiliriz? Marx yanılmış mıydı? 1917 zamansız bir devrim miydi? Bu soruya Dünyayı Sarsan On gün kitabından bir ses cevap verir, köprüyü bekleyen köylü askerinin sesi: "İki sınıf var, sen kimden yanasın? Burjuvaziden mi, proletaryadan mı...?"

Bu soru, Ufukta Beyaz Bir Yelken'de 1 Mayıs'ın işçilerin Paskalyası olduğunu söyleyen kız çocuğunun sesiyle de yanıtlanmalı... Devrimi yaşamlarının bir parçası bilenlerin sesiyle... Zindanda polis dayacağıyla ölen dedeyi sonsuzluğa uğurlayan işçi korosunun yankısıyla. Bir soru daha gelirse dilinize, Marx yanılmış mıydı, diye... Şu günlerde neden Marx kitaplarıyla, resimleriyle gündemde diye... Bu sorunun iki seçeneği var: Çıkış yolu için gerçek bir irdeleme başladı, sosyalizm tek çıkar yol... Kapitalizmin krizden tek kurtulma umudu Marx'ın sakallı resimlerinden kâr etmek... İngiltere'deki mezarlıklardan yalnızca Marx'ın mezarının olduğu alana parayla giriliyor ya.

Yaşar Atan

MERMERE CAN VEREN PİGMALYON

Kıbrıslı genç Pigmalyon (Pygmalion), yaşamını tümünden heykelticiliğe adanmış halim selim, genç bir sanatçıydı... Pek çok insanın başına geldiği gibi onun da uzun süre aşk-tan yana başı gülmedi... Ve bu konuda ne geldiyse başına, hep hemşehrisi olduğu tanrıça Afrodit yüzünden geldi!...

Çünkü gönül verdiği her kız, hep güzellik tanrıçası Afrodit'in hismine uğramış Amonthonte adındaki bir kadının arsız ve yüzüstü kızlarından biriydi!... Bunun hep böyle olmasının nedenini ilk zamanlar Pigmalyon pek anlayamadı. Çünkü tanrıların kendilerine başkaldıran ölümlüleri

acımasızca cezalandırdığı gibi bir olgudan haberi yoktu... İşte tanrıça Afrodit de kendisine yüz gönül vermeyen ve tapınağınının tanrıça Afrodit de kendisine yüz gönül vermeyen ve tapınağınının yanından bile geçmeyen Amonthonte adlı bu kadını cezalandırmıştı. Onun doğurduğu Propoedites denen bütün kızlarının ar perdelerini yırtıyor, onları önüne gelenle düşüp kalkan arsız sokak kızlarına dönüştürüyordu... Gene heykeltraşımız Pigmalyon da; tanrıça Afrodit'e yüz vermeyen, onun adına mermerler yontmayan bir sanatçıydı. O yüzden sokaklarda dolaşırken, sanatçımızın karşısına çıkıp da gönlünü kaptırdığı kızların hep o yüzüstü Propoedites'lerden birinin olması boşuna değildi!...

Pigmalyon; her seferinde karşısına çıkan bu kızlardan öylesine bıkip usandı ki, artık işliğine kapanıp mermerden, gönlüne uygun örnek bir kadın heykeli yontmaya karar verdi... Uzun süre evinden çıkmadı. Gece gündüz demedi; hep yontma yontma şekillendirdiği mermerle uğraştı didindi... Sonunda kusursuz denebilecek bir genç kız heykeli çıkardı ortaya... Ama Pigmalyon bu kadarla yetinmiyor; heykelin orasını burasını sürekli düzeltiyor, elinden geçtiğinde, -belki de ayırında bile olmaksızın, tanrıça Afrodit'i çileden çıkarırcasına - heykelin en göze batmaz kusurlarını da gidermeye çalışıyordu... Heykeltraşımız heykeliyle öylesine çok ve inceden inceye ilgi-

lendi ki, sonunda başka bir heykel yontmak bile içinden geçmez oldu. Daha sonraki günlerde, heykelinde yontulup düzeltilecek taraf bulamayan Pigmalyon, bu kez de ona gerçek ve sınırsız bir tutkuyla bağlanmaya başladı. Ona tanrıçalara yaraşan giysiler, ayaklarına en gözalıcı ve en usta ellerde örülmüş çoraplar, gösterişli ayakkabılar giydirdiyordu artık.

Pigmalyon, Eros ve canlanan mermer heykel.

Daha sonraki günlerde, geceleri bile onu yatağına almadan uyuyamaz oldu... Haliyle bu durum tanrıça Afrodit'in de ilgisini çekmeye başladı. Heykeltraş, günboyu artık yazgısına ilençler yağdıraraktan evine, heykelinin yanına dönmeye karar verdi. Ne var ki yolu üstündeki Afrodit'in tapınağının yanından geçer-

ken, aniden durakladı. Tapınak, kendisine uygun eş bulabilmek için dileklerde bulunan gençlerle dolup taşıyordu. "Ben de bu başı gülmemişlerden biri gibi gidip gönlümden geçenleri tanrıça Afrodit'e anlatsam olmaz mı?" dedi kendine ve tapınağa girenlerin arasına karıştırdı... Tapınaktaki tanrıça Afrodit'in heykeline bakarak; "Tanrıçam, şimdiki dek sana hiç derdimi açmadımsa da beni başla. Beni, heykelime benzeyen bir kıza eşleştir. Dileğimi yerine getirirsen, sana yaraşacak en güzel heykelini yontacağım..." diye söz verdi. Afrodit her ne kadar ölümlülere uyguladığı cezalarda inatçıysa da, heykeltraşın içten yalvarısı karşısında çok duygulandı. Üstelik kendisine yaraşacak en güzel heykeli yalnızca onun yontabileceğini de bildiği için; düşünde bile görse inanmayaacağı bir armağan sunmaya karar verdi ona!...

Pigmalyon tapınaktan çıkıp akşama dek bayramı kutlayan kalabalıklar arasında, içi biraz rahatlamış olarak gezip tozdu... Daha sonra da gene tek sevgilisi olarak benimsediği heykeliyle oyalanmak üzere mahzun mahzun, evinin yolunu tuttu... Eve varınca sabah evden çıkmadan önce, rengârenk bayramlık giysilerle donattığı heykelinin yanına gitti doğruca. Her zamanki gibi halini hatırını sorduktan sonra ona sarıldı. Umutsuzca dudaklarından öptü. Ama aniden heykelin dudaklarında bir kadın sıcaklığının uyandığını duyumsadı;

irkildi. Belki yanılmış olabileceğini düşünerek yeniden sarılıp öptü. Bu kez heykelin daha bir ısındığını, canlı canlı titremeye başladığını, kendisine sıkıca sarıldığını gördü. Haliyle şaşırırmaktan öte, iliklerine dek ürperdi... Az sonra da heykel, canlı bir kadın gibi ellenip ayaklandı; dillendi...

Bu aşamadan sonra canlanan heykelle Pigmalyon arasında olup bitenler konusunda fazla bir şey bilinmiyor. Ama Pigmalyon; mermer damarlarında aşk kanı dolaşmaya başlayan, ete kemiğe dönüşüp can bulan heykelle Galateya (Galateia) adını verdi... Güzel mi güzel çocukları oldu; hattâ onların ortancası Pafos (Paphos) Yunanistan'daki bir kentin isim babası oldu....

Ama Pigmalyon'un tanrıça Afrodit'e en güzel heykelini yapacağı konusunda verdiği sözü tutup tutmadığı bilinmiyor. Büyük bir olasılıkla, sözü nütutmeye çalıştıysa da, sevgilisinden daha güzel bir kadın heykeli yontamamasını artık anlayışla karşılamak gerekiyordu. Zaten Pigmalyon'dan sonraki bütün heykeltraşlar; tanrıça Afrodit'te simgeleşen en güzel kadın ve en yakıcı aşk özlemini dillendiren, sayısız ve birbirinden anlamlı Afrodit heykelleri yonttular; ham çamura, metallere, mermerlere can vermeye çalıştılar hep. İlk ustaları Pigmalyon'un tanrıça ya verdiği sözü, onun adına gerçek leştirme istercesine...